

власності на землю. А додаткова вартість є джерелом утворення абсолютної ренти тільки з точки зору зіставлення тих умов виробництва (ціни виробництва zw) сільськогосподарської продукції, які відбуваються за відсутності монополії приватної власності на землю (вільному доступі до землі), з тими умовами виробництва (ціною виробництва, zw_1), які відбуваються за її наявності:

$$r_a = zw_1 - zw = (c + v + p_c + r_a) - (c + v + p_c) = r_a.$$

IV. Висновки. Таким чином, як випливає з цієї формули, та вартість, яка виступає у формі абсолютної ренти, не має прямого відношення до виробництва сільськогосподарської продукції. Воно може відбуватися цілком нормально і без неї, але для цього потрібний вільний доступ до цього чисто природного засобу виробництва, подібно до того, як використовується сонячна енергія, вода, повітря і т.д. Отже, приватна власність на землю, а відтак абсолютна рента – це чисто соціальне явище, продукт встановлених таким чином виробничих відносин. Але тільки з урахуванням цієї умови виробництва буде вироблятися суспільно необхідна кількість сільськогосподарської продукції, а отже, й плановий та пропорційний розвиток цієї галузі з усіма галузями економіки країни.

Література

1. Туган-Барановський М. Політична економія. Курс популярний. – К.: Наук. думка, 1994. – С. 194-197.
2. Рикардо Д. Начала политической экономики// Классика экономической мысли. – М.: ЭМКО-ПРЕСС, 2000. – С. 403-479.
3. Мировая экономика и Международные отношения. – 1966, № 1.
4. Мировая экономика и Международные отношения. – 1968, № 2.
5. Мировая экономика и Международные отношения. – 1967, № 2, 4, 9.
6. Мировая экономика и Международные отношения. – 1966, № 6.
7. Павлишенко М.М. Механізм дії закону єдності товарного і грошового обігу в аграрному секторі// Вісник Львівського ДАУ: Економіка АПК. – Львів: ЛДАУ. – 2005, № 12. – С. 53-60.

УДК 637.37:334.012

Доц. С.С. Гринкевич, канд. екон. наук;
магістрант І.В. Литвинець – Львівська КА

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто поняття діагностики фінансового стану підприємства, необхідність проведення своєчасного та об'єктивного аналізу вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку України, виявлено основні типи фінансової їх стійкості.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансова стійкість, діагностика фінансового стану.

*Assoc. prof. S.S. Grynkevych;
undergraduate I.V. Lytvynets' – L'viv commercial academy*

Diagnostics of financial consisting is of context of modern tendencies of development of economy

The concept of diagnostics of the financial state of enterprise is considered, necessity of leadthrough of timely and objective analysis of domestic enterprises on the modern stage of development of Ukraine, found out the basic types of their financial firmness.

Keywords: financial state of enterprise, financial firmness, diagnostics of the financial state.

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, істотного розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств за виникнення різноманітних форм власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємства.

Також ринкові умови вимагають від підприємств збільшення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання, активізації потенціалу підприємства та інше. Щоб забезпечити стійкість та розвиток підприємства в сучасних умовах управлінському персоналу необхідно реально оцінювати фінансовий стан як свого підприємства, так і конкурентів.

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства дає змогу менеджеру оцінити дохідність будь-якого об'єкта. Проведений аналіз фінансового стану підприємства дає змогу кредиторам та інвесторам мінімізувати свої ризики за позиками та внесками, а також необхідне диференціювання відсоткових ставок.

Проблематикою дослідження діагностики фінансового стану займаються вітчизняні та закордонні науковці. Значний внесок в дослідженні відведено А.М. Поддєрьогіну, В.М. Опаріну, О.М. Бандурці, О.В. Кондратьєву, С.Ф. Покропивному, М.Я. Коробову, О.Л. Дробозіній, С.Я. Огороднику, В.М. Федосовій, І.О. Бланку, С.В. Львовчкіну та іншим.

Проте, в сучасних умовах проблеми діагностики фінансового стану підприємств все ще залишаються актуальними і саме тому потребують наукового та систематизованого підходу до їх вивчення. Особливо нагально стоять питання, що стосуються переліку критичних показників для оцінки фінансового стану. Саме цим і пояснюється актуальність обраної теми.

Метою статті є узагальнення сутності діагностики фінансового стану підприємств, виявлення основних критичних показників та окремих типів фінансової стійкості, що є не досить обґрунтованим в науковій думці і надзвичайно актуальним для підприємств України на сучасному етапі розвитку.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [1, с. 245].

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства. А це в кінцевому результаті впливає на зниження його платоспроможності. Існує також і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів

може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже у виробничому процесі.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності, тому на нього впливають усі ці види діяльності. Як правило, чим вищі показники обсягу виробництва (реалізації продукції, робіт, послуг) і нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Прибуток і рентабельність як основні показники фінансових результатів не можуть повною мірою охарактеризувати фінансовий стан підприємства, тенденції його динаміки. Для цього потрібні також і інші показники. З цією метою в країнах з розвинутою ринковою економікою розроблені показники, які служать орієнтиром для діагностики фінансового стану підприємства загалом. До них належать:

- коефіцієнт власності (незалежності) – не нижчий 0,7;
- коефіцієнт позичкових коштів – не нижчий 0,3;
- співвідношення позичкових і власних коштів – не вище 1,0;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності – не нижчий 0,2-0,25;
- проміжний коефіцієнт покриття – не нижчий 0,7-0,8;
- загальний коефіцієнт покриття – не нижчий 1,0.

Значний практичний досвід оцінки фінансового стану підприємства і складання на його основі прогнозу щодо перспектив його змін нагромаджений у розвинутих країнах. Зокрема, у Великобританії Комітетом з узагальнення практики аудиту розроблено посібники, які містять перелік критичних показників для оцінки можливого банкрутства підприємства. Ці показники виділено у дві групи.

До першої групи належать такі несприятливі критерії й показники, внаслідок яких виникає загроза появи у недалекому майбутньому значних фінансових труднощів. Серед них:

- неправильна реінвестиційна політика;
- несприятливі зміни у портфелі замовлень, потенційні витрати довготермінових контрактів;
- низькі значення коефіцієнтів ліквідності;
- наявність наднормативних виробничих запасів і залежалих товарів.

До другої групи належать такі несприятливі критерії й показники, на підставі яких поточний фінансовий стан розглядається як критичний. Поряд з тим, вони свідчать, що за певних умов або ж внаслідок ігнорування чи несвоєчасного втілення необхідних заходів, ситуація може різко погіршитись. До них належать:

- звільнення ключових співробітників апарату управління;
- надмірна залежність підприємства від будь-якого одного конкретного проекту;
- неефективні довготермінові угоди;
- політичний ризик;
- втрата ключових контрагентів.

Звичайно, наведені критерії і показники певною мірою умовні, не всі мають кількісні вирази, однак розгляд їх у комплексі з урахуванням можливих позитивних й негативних тенденцій їх розвитку може створити необхід-

ну базу для складання фінансовим менеджером прогнозу щодо змін фінансового стану підприємства.

Метою діагностики фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів, дасть змогу визначити "больові точки" у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [5, с. 11].

Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції, до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому діагностику фінансового стану можна об'єктивно здійснити використовуючи не один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексної системи показників, що дають змогу детально й усебічно охарактеризувати господарське становище підприємства.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, і відповідно, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення певних відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства – акціонерів, банків, податкових адміністрацій – свої критерії економічної доцільності. Тому й показники діагностики фінансового стану мають бути такими, щоб кожен з партнерів робив вибір, виходячи з власних інтересів.

Хотілось би зазначити, що особливості кризового фінансового стану і неплатоспроможності українських підприємств порівняно з практикою західних країн полягають у тому, що вони:

- організаційно й психологічно не підготовлені до ринкових відносин внаслідок зручної залежності від бюджетного фінансування різних рівнів;
- не володіють практикою маркетингу і не ведуть маркетингових досліджень;
- не здатні швидко перебудуватись на випуск нових видів продукції чи послуг;
- їх адміністрація і, насамперед, директорський корпус слабо володіють економічним мисленням, без якого не можливо досягти успіху у ринковому господарюванні.

Виходячи із зазначених особливостей фінансового стану підприємств України та усіх країн з перехідною економікою, з'явилась необхідність застосування специфічних оцінок їх фінансової стійкості.

На наш погляд, істотну практичну цінність мають дослідження тих авторів, які виділяють чотири типи фінансової стійкості. До першого типу вони

віднесли абсолютну стійкість фінансового стану, яка трапляється рідко і являє собою крайній тип фінансової стійкості. Нормальна стійкість фінансового стану належить до другого типу, який гарантує платоспроможність підприємства. Третьому типу відповідає його нестійкість, що є порушенням платоспроможності підприємства, однак і в такій ситуації зберігається можливість відношення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення власних обігових коштів.

Для четвертого типу властивий кризовий фінансовий стан, при якому підприємство перебуває на межі банкрутства, оскільки у цій ситуації грошові кошти, короткострокові цінні папери й дебіторська заборгованість підприємства навіть не покривають його кредиторської заборгованості й прострочених позик.

Зрозуміло, що в стійкому фінансовому стані зацікавлене, передусім, саме підприємство, фінансовий стан якого формується в процесі взаємовідносин із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. З іншого боку, безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, що завжди мають можливість вибору між багатьма фірмами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес. Відтак необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану залежить його економічна перспектива.

Література

1. **Фінанси підприємств:** Підручник/ За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ. – 1998. – 376 с.
2. **Кондратьєв О.В.** Оцінка фінансової стійкості підприємств та її показники// Фінанси України. – 1996, № 11. – С. 66-69.
3. **Пойда-Носик Н.Н., Грабарчук С.С.** Фінансові ресурси підприємства// Фінанси України. – 2003, № 1. – С. 96-103.
4. **Коробов М.Я.** Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. – К.: Знання. – 2000. – 267 с.
5. **Опарін В.М.** Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення// Вісник НБУ – 2000, № 5. – С. 11.
6. **Бланк И.А.** Основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр. – 1999, т. I. – 436 с.
7. **Сокиринська І.Г.** Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства// Фінанси України. – 2003, № 1. – С. 88-95.

УДК 658

Аспір. Н.Б. Білоус¹ – НУ "Львівська політехніка"

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано підходи до структуризації інтелектуального капіталу підприємства. Запропоновано підхід до аналізу структури інтелектуального капіталу, охарактеризовано складові інтелектуального капіталу підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, структура, людський капітал, ринковий капітал, структурний капітал.

¹ Наук. керівник: доц. Н.О. Шпак, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"